

Ἡ Βουλιαγμένη Καμπάνα.

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι πλάσμα μέτριο, οὔτε κτῆνος οὔτε θεός· λίγο κτῆνος καὶ λίγο θεός. Ἡ ζωὴ κυλάει μονότονη, ταπεινὴ, ἄδοξη. Ἔρχεται ὥρα πού δημιουργεῖ κάτι· στὴν ἀρχὴ τὸ νομίζει μεγάλο, τὸ θαυμάζει, καμαρώνει γι' αὐτό. Εἶναι ἡ ἀκμὴ τῆς μετριότητος! Ὁ πολὺς κόσμος θαρῶντας τὸ ἔργο του, πού βαρὺ καὶ λαμπερὸ φαντάζει, ξιπάζεται, πολὺ δὲν τὸ νιώθει, καὶ σοφώτερο, λαμπρότερο τὸ νομίζει. Ὁ πλάστης του ὅμως, πού μεγάλος φαίνεται στοὺς γύρω του, εἶναι πιδὸ ψηλ' ἀπ' τοὺς ἄλλους καὶ ἀρχίζει νὰ βλέπη. Μέσα του ἕνας ἀγῶνας ἀρχίζει· ὁ πόθος πρὸς τὰ μεγάλα, θαμποχαράζει στὴν ψυχὴ του. Λίγο λίγο ὁ πόθος αὐτὸς θεριέθει, γιγαντώνεται, παλέθει μπροστά του σὰν πλάσμα ζωντανό. Εἶναι ἡ Ραουτεντελάιν. Ἀπ' τὴν ταπεινὴ ζωὴ τῆς κοιλάδας — τῆς ἀνθρώπινης μετριότητος — τὸν ξετραβάει ψηλὰ στὰ βουνά, καὶ τοῦ ἀνοίγει τὰ μάτια σ' ὅλα τοῦρανοῦ τὰ πλάτη. Ὁ κοινὸς ὄχλος τὸν χάνει ἀπὸ κοντά του, δὲ μπερδεῖ πιά νὰ φτάσῃ στὰ ὕψη πού ἡ ἀγαπημένη του τὸν ἔφερε. Ἔρχεται ἡ θρησκεία γιὰ νὰ τὸν ξαναφέρῃ στοὺς κόλπους τῆς φαιμελιῆς του, στὰ χρέη κάθε ἀνθρώπου, τοῦ θυμίζει τὴν ὑποχρέωση πρὸς τὴ ζωὴ. Ἀνίκανη ὅμως καὶ ἡ θρησκεία νὰ γυρίσῃ ἕνα πνεῦμα ἀπὸ τὸ δρόμο πού ὁ πόθος τοῦ Μεγάλου τὸ ἐσπρωξε. Καὶ τοῦ λέει: Θυμήσου τὴν

ἀνθρώπινη ἀδυναμία πού θὰ ξυπνήσῃ πάλι μιὰ μέρα μέσα σου. Ὁ ταπεινὸς ὄχλος ἔρχεται καταπάνω του νὰ τὸν ρίξῃ συντρίβοντας τὸ εἶδωλό του, τὴν ἰδέα του. Καὶ ὁ ὄχλος γυρίζει πίσω νικημένος, ταπεινωμένος. Τίποτα δὲ θέλει ν' ἀκούσῃ πιά πού νὰ τοῦ θυμίζει τὰ περσμένα. Σὺψυχα ριγμένος στὴν ἀγκαλιὰ τῆς πολυαγαπημένης του ἀκολουθεῖ τοὺς λιόχρους δρόμους τῆς ψυχῆς πού κείνη τοῦ δείχνει. Τέτοιος ὁ Ἑρρίκος τῆς Β. Καμπάνας. Ἐνας ἀκάματος δουλευτῆς τοῦ ἰδανικοῦ. Ὁ ἄνθρωπος πάντ' ἄνθρωπος. Ὁ Haaptmann τότε θέλει ἀδύνατο, μικρὸ καὶ ἀνίκανο νὰ φτάσῃ στὰ ὕψη πού ἡ ψυχὴ του ξανοίγει. Κάποια φωνὴ μέσα του σιγολαλεῖ. Τὸν συνεπαίρνει ἄξαφνα μιὰ ἀδυναμία, ἡ ἀνθρώπινη χυδαιότητα ξυπνάει, καὶ ὁ πόθος του γιὰ μιὰ στιγμὴ σβύνει. Ἡ Β. Καμπάνα ξαναχτυπάει. Καὶ ὁ Ἑρρίκος πού φεύγοντας ἀπ' τὸ κτῆνος ἀρχίζει νὰ γίνεται καὶ λίγο θεός γυρίζει πίσω, ἀφίνοντας τὴν Ἰδέα, γιὰ νὰ τρέξῃ στὴν ἀνάγκη τῆς χυδαίας ζωῆς. Καὶ ὅταν τὴ δύναμη τοῦ παλιοῦ πόθου θέλει νὰ ξαναβρῆ, τὴ βρίσκει μόνο γιὰ νὰ τοῦ δώσῃ τὸ στερνὸ ποτήρι τοῦ θανάτου.

*

Ὁ Haaptmann ἔγραψε ἕνα ἔργο μεγαλοφάνταστο. Πῆρε τὸν αἰώνιο ἄνθρωπο, ζωντάνεψε τὴν τραγωδίαν πού οἱ πόθοι καὶ τὰ ἰδανικὰ πλέκουν μέσ' τὴν ψυχὴν του καὶ ἔπλασε τὸ δράμα. Μιὰ γιγαντιαία παλὴ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὸν ἐσωτερικό. Τίποτ' ἄλλο. Αὐτὸ φανταστεῖτε καὶ ἔχετε τὸ συμβολισμὸ τοῦ ἔργου. Δὲν ὑπάρχει οὔτε ὑπερνεφέλωμα, οὔτε ἀκατανόητα, θολὰ καὶ σκοτεινὰ πράγματα σ' ὅποιον δὲ ζητᾷ ν' ἀνακαλύψῃ σύμβολα ἐκεῖ πού ὁ ποιητὴς εἶν' ἀπλὸς ἀπλότατος. Εἶν' ἀλήθεια ὅτι ἀνάμεσα στὰ ὠραῖα λόγια τοῦ ἔργου κρύβονται ἰδέες τοῦ ποιητῆ πού οὔτε εὐκόλο οὔτε δυνατὸ εἶναι νὰ τίς ξεδιαλύσῃ κανεὶς. Τίς περισσότερες ὅμως φερές, καθὼς σωστὰ κάπου γράφηκε, καὶ ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς ζητᾷ νὰ γίνῃ σκοτεινὸς χωρὶς καὶ πραγματικὰ νὰ εἶναι. Γιὰ τοῦτο καὶ τὸ ἔργο του γεμάτο ἰψενικὲς θεωρίαι καὶ τεχντροπίαι τῶν μεγάλων κλασικῶν τῆς πατρίδας του. Καθὼς καὶ τὰ πλάσματά του. Ἡ Ραουτεντελάιν πού εἶναι κάτι ἀπ' τὴν Hilda τοῦ «Soiness τοῦ οἰκοδομητῆ» τοῦ Ibsen, καὶ κάτι ἀπ' τὸ Μεφιστοφελῆ τοῦ Φάουστ. Ὁ Haaptmann ὅμως, σ' ὅλα του τὰ ἔργα καὶ σ' αὐτὰ ἀκόμα τὰ σοσιλιστικὰ ἢ ρεαλιστικὰ, εἶν' ἐπιδρασμένος ἀπὸ τὴν τέχνην τοῦ Ibsen.

Τὸ κοινὸ, καθὼς εἴταν φυσικὸ, δὲν ἐνθουσιάζτηκε ἀπ' το ἔργο. Σ' ὀλόκληρη τὴν παράσταση ἔβηχε, στριφογύριζε, ἀνυπομονοῦσε, μ' ἓνα λόγο βαρύνονταν. Καθόλου δὲ θέλω νὰ τ' ἀδικήσω καθὼς ἀρκετοὶ πολὺσοφοὶ κριτικοί, ἀφοῦ κι ὁ ἴδιος εἰδῶ καὶ τρεῖς μῆνες ἔγραφα στὸ «Νουμά» ὅτι ἡ Β. Καμπάνα εἶν' ἀκατάλληλη γιὰ σκηνὴ καὶ μάλιστα ρωμαϊκὴ. Οὔτε σὲ κείνους ἀκόμα ποῦ ἔτυχε νὰ καλοδιαβάσουν τὸ ἔργο, ἢ παράστασή της πολυάρεσε. Οἱ μεγάλοι διάλογοι μὲ τίς ζωηρὰ χρωματισμένες μὰ καὶ λίγο σκοτεινὲς λέξεις βαρυστίζουσι πάντῃ σὰν τίς ἀκούει κανεὶς, καὶ τὸ σπουδαιότερο χάνουν τὴν ὁμορφιὰ καὶ τὴν ποίηση.

Ἄπο τοὺς ἠθοποιούς μὲ χαρὰ ξεχωρίζω τὸν κ. Μουστάκα ποὺ λεύτερα μποροῦμε νὰ ποῦμε πῶς ἔπαιζε τέλεια. Ἀπαγγελία θαυμαστὴ καὶ δυσκολόβρετη στὸ θέατρό μας. Ἡ Κε Φύρστ, μάλιστα πολὺ καλὴ καὶ πρὸ πάντων στὴ τελευταία πράξι. Ἡ δ. Κοτοπούλη, ὁμολογίᾳ γενικὴ πῶς καλῆτερα δὲν μποροῦσε νὰ παίξῃ. Θυματτὴ στὴ μιμικί της, ἀπόδειξε πῶς βαθειὰ ἐνίωσε τί ρόλο ἔπαιζε καὶ πῶς τὰ συναισθήματα τοῦ Ἑρρίκου ἔπρεπε ν᾿ ἦταν καὶ δικὰ της. Ὁ κ. Φύρστ ἀταίριαστος σὲ τέτοιο ρόλο. Τελεία παραζήτηση τοῦ προσώπου ποὺ ἔπαιζε. Ἡ ἀπαγγελία του περισσότερο νέβριαζε παρά ψχαριστοῦσε. Δὲ φτάνει κανεὶς νὰ εἶναι μόνον καλὸς ἠθοποιός· πρέπει νὰ ζέρει καὶ τί μπορεῖ νὰ παίξῃ.

Τὸ θέατρο ἀσφυκτικὰ γεμάτο ἀπόδειξε καὶ τοῦτο: Ὅτι μὲ λίγη ρεκλάμα καὶ μὲ κάπως διαλεχτὰ ἔργα τὸ Βασιλικὸ καὶ χρήματα θὰ κερδίσῃ καὶ κοινὸ θὰ μορφώσῃ ἱκανὸ νὰ καταλαβαίνει ὅτι τοῦ παρουσιάζει.

Α. ΣΙΓΑΝΟΣ